

STUDII ȘI ARTICOLE

ARTICLES

Care e scopul faptului de a fi discipol? – o perspectivă creștină antică

Andreas H. HEISER¹

Trad. din engl.: Protos. Lect. Dr. Vasile Bîrzu

Rezumat:

Articolul analizează și prezintă rezumativ originile și esența tradiției creștine și filosofic-patristice privind ucenicia și cadrele ei religioase de manifestare și împlinire la începutul Bisericii și în epoca apostolică și patristică. Sunt prezentate raporturile complexe dintre ucenicie și apostolat, episcopat, succesiune apostolică, transmiterea tradiției și întemeierea primelor noi biserici locale. Sursele și citatele biblice, patristice și gnostice sunt evocate spre a descrie aceste cadre, precum și rolul formativ spiritual al instituției uceniciei.

Cuvinte-cheie:

discipol, ucenicie, apostol și discipol, discipol biblic, filosof, gnostic, patristic

1. Ucenicie

Conferința de misiune mondială și evanghelizare a Consiliului Mondial al Bisericilor din Arusha, Tanzania, 8-13 martie, a fost intitulată „Mișcați de Duhul – Chemați la transformarea Uceniciei?”.

În Arusha, tradiția primilor discipoli care au auzit și au urmat chemarea transformatoare a lui Iisus de a-L urma a fost pusă în mod conștient în practică. S-a

---

¹ Rector și profesor de istorie bisericească la Universitatea de Arte Aplicate Ewersbach.
E-mail: Andreas.Heiser@THE.FeG.de.

afirmat că „ucenicii lui Iisus Hristos” sunt chemați astăzi să îndeplinească cel puțin 14 scopuri. Suntem chemați: „la o ucenicie transformatoare”, la „un mod de viață legat de Hristos”, „să ne închinăm lui Dumnezeu Triunitar, Dumnezeul dreptății, al iubirii și al harului”, „să vestim Evanghelia lui Iisus Hristos... în cuvinte și fapte”, „să ne bucurăm de Duhul Sfânt”, „să auzim și să înțelegem cuvântul lui Dumnezeu”, „să păstrăm creația lui Dumnezeu”, „să ne ținem împreună ca discipoli...”, să „fim martori fideli ai iubirii transformatoare a lui Dumnezeu... în dialog cu membrii altor religii...”, „să slujim slujitorii”, să „dărâmăm zidurile și să ne străduim pentru dreptate... și... să rezistăm la crearea de noi granițe...”, „să mergem pe calea crucii”, „să ne modelăm viața în lumina învierii” și – pentru că nu se poate urma chemarea din propria putere – noi suntem chemați „la rugăciune”².

---

² „Prin botezul nostru suntem chemați să transformăm ucenicia: un mod de viață legat de Hristos într-o lume în care mulți se confruntă cu disperarea, respingerea, singurătatea și lipsa de valoare. Suntem chemați să ne închinăm singurului Dumnezeu Treimic – Dumnezeului dreptății, al iubirii și al harului – într-un moment în care mulți se închină zeului fals al sistemului pieței (Luca 16:13). Suntem chemați să vestim vestea bună a lui Iisus. Hristos – plinătatea vieții, pocăința și renunțarea la păcat și promisiunea vieții veșnice – în cuvânt și faptă, într-o lume violentă în care mulți sunt jertfiți idolilor morții (Ieremia 32:35) și unde mulți nu am auzit încă Evanghelia. Suntem chemați să ne implicăm cu bucurie în căile Duhului Sfânt, care împuternicește oamenii de la margini cu voință, în căutarea dreptății și demnității (Fapte 1:8; 4:31). Suntem chemați să discernem Cuvântul lui Dumnezeu într-o lume care comunică multe mesaje contradictorii, false și confuze. Suntem chemați să avem grijă de creația lui Dumnezeu și să fim în solidaritate cu națiunile grav afectate de schimbările climatice, în fața unei exploatare nemiloase a mediului înconjurător pentru consumism și lăcomie. Suntem chemați ca discipoli să aparținem împreună în comunități drepte și incluzive, în căutarea unității și în călătoria noastră ecumenică, într-o lume bazată pe marginalizare și excludere. Suntem chemați să fim martori fideli ai iubirii transformatoare a lui Dumnezeu în dialog cu oameni de alte credințe într-o lume în care politizarea identităților religioase cauzează adesea conflicte. Suntem chemați să fim formați ca lideri slujitori care demonstrează calea lui Hristos într-o lume care privilegiază puterea, bogăția și cultura banilor (Luca 22:25-27). Suntem chemați să dărâmăm zidurile și să căutăm dreptate cu oamenii care sunt deposedați și strămutați de pe pământurile lor – inclusiv emigranți, refugiați și solicitanți de azil – și să rezistăm noilor frontiere și granițe care separă șiucid (Isaia 58:6-8). Suntem chemați să urmăm calea crucii, care înfruntă elitismul, privilegiul, puterea personală și structurală (Luca 9:23). Suntem chemați să trăim în lumina învierii, care oferă posibilități de transformare pline de speranță. Aceasta este o chemare la transformare a uceniciei. Aceasta nu este o chemare la care putem răspunde prin tăria noastră, așa că chemarea devine, în cele din urmă, o chemare la rugăciune: Iubitorule Dumnezeu, Îți mulțumim pentru darul vieții în toată diversitatea și frumusețea ei. Doamne, Iisuse Hristoase, cel răstignit și înviat, Te laudăm că ai venit să găsești pe cei pierduți, să îi eliberezi pe cei asupriți, să vindeci bolnavii și să-i convertești pe cei egocentriți. Duhule Sfânt, ne bucurăm că respiri în viața lumii și că te reverși în inimile noastre. Pe măsură ce trăim în Duh, să mergem și în Duh. Dă-ne credință și curaj să ne lepădăm de noi înșine, să ne luăm crucea și să-l urmăm pe

Desigur, dacă ați ascultat exact, am scurtat apelul de la Arusha. Am redus actualizările la ucenicie în contextul post-colonial și globalizat. Am întrerupt discuțiile despre depășirea sistemului financiar nedrept, despre excluderea oamenilor și a grupurilor de oameni, despre sărăcia strigătoare la ceruri, despre nedreptatea și instrumentalizarea religiei în conflicte.³

Și reduse astfel, apelurile de la Arusha sună ca un program de ucenicie valabil în toate timpurile. Chiar dacă anumite tipare se schimbă în timp, caracteristicile uceniciei rămân surprinzător de constante în istoria creștinismului. Scopul meu este de a urmări schițat această continuitate, arătând funcțiile pe care le-ați atribuit ucenicilor lui Iisus din perspectiva celor din urmă în primele secole ale religiei noastre.

2. Scopurile uceniciei

Pentru a descrie funcțiile uceniciei care sunt elaborate și favorizate de autorii creștini antici, trebuie mai întâi să luăm în considerare diferitele funcții pe care ucenicia le are în scrierile Noului Testament.

2.1. Discipolul radical

A fi un adept al lui Iisus începe și se concretizează prin a fi în ucenicie⁴. Chemarea Sa de a-L urma la tăgăduirea de sine și la dorința de a suferi este foarte

---

Iisus: devenind pelerini ai dreptății și păcii în timpul nostru. Pentru binecuvântarea poporului tău, susținerea pământului și gloria numelui tău. Prin Hristos Domnul nostru, Amin.” (R. Jukko/J. Keum, *Moving in the Spirit. Report of the World Council of Churches Conference on World Mission and Evangelism 8–13 March 2018 Arusha Tanzania*, 2018, p. 2-4).

³ Pastorul german și șeful diviziei din „Evangelischen Missionswerk Deutschland” Michael Biehl a remarcat ca aplicabilă dimensiunea evanghelizării care vine odată cu ucenicia. Chiar dacă declarația de la Arusha subliniază „Suntem chemați să vestim vestea bună a lui Iisus Hristos – plinătatea vieții, pocăința și iertarea păcatului și promisiunea vieții veșnice – în cuvânt și faptă, într-o lume violentă în care mulți sunt sacrificați idolilor morții (Ieremia 32:35) și acolo unde mulți nu au auzit încă Evanghelia”, acesta nu respectă declarația misiunii „Împreună spre viață” a ÖRK din 2012, unde scrie: „Evanghelizarea este împărtășirea credinței și convingerii cu ceilalți oameni și invitarea lor la ucenicie, indiferent dacă aderă sau nu la alte tradiții religioase” (*Împreună spre viață. Misiunea și evanghelizarea în peisaje în schimbare/ Together Towards Life. Mission and Evangelism in changing landscapes*, p. 30 [https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/commissions/mission-and-evangelism/together-towards-life-mission-and-evangelism-in-changing-landscapes, accessed 22nd December 2019]).

⁴ Chemarea lui Iisus: „Urmează-mi” (Mc 1:17) corespunde literalmente cu 2 Regi 6:19. Urmarea fizică, precum mersul și călătoria, este mărturisită de Elisa, sofiști și rabini. Cuvintele din Marcu sunt egale cu chemarea către Avraam (Geneza 12:1-4). Iisus numește cu autoritatea Vechiului Testament pe Dumnezeu. Pe lângă chemare, miracolul îl încurajează să-L urmeze pe Iisus. Lc 8:2 povestește despre femeile care îl urmează pe Iisus după ce le-a vindecat. Conform lui Roland Kany, de asemenea, în Noul Testament, conceptul de urmare a lui Hristos și

radicală, așa că nu poate fi îndeplinită decât de ucenicii Săi.⁵ Ei renunță la legăturile de familie.⁶ Regulile din Marcu 6:8-11 depășesc chiar modestia cinicilor⁷ contemporani. A fi fără baston, interzicerea de a avea două tunici și lipsa banilor respectă standardele lor, însă interdicția de a avea pâine și pungă le înăsprește regulile.⁸ Ucenicia la Iisus este radicală în comparație cu alte mișcări ale discipolilor datorită cererii de a-ți lua crucea și a-L urma pe Iisus⁹ împreună cu abandonarea posesiunilor, care este o condiție explicită pentru ucenicie conform lui Luca.¹⁰ Chiar și propria lor viață ar trebui să fie negată.¹¹

2.2. Destinarii

În perspectiva lui Luca, apostolii apar ca martori oculari ai lui Iisus de la botezul lui Ioan¹² și ca destinatari aleși ai instrucțiunilor sale prin Duhul Sfânt.¹³ „Apostolii” de aici sunt comitetul executiv al grupului care este adunat la Ierusalim după învierea lui Iisus. Membrii lor pot fi numiți „discipoli”. Cei unsprezece și cei care erau „cu ei”¹⁴ aparțin grupului respectiv. Grupul este în creștere și se dezvoltă¹⁵ legături de diferite

---

creștinismul în sine poate fi cumulat sub titlul de ucenicie, cf. R. Kany, art. „Jünger”, în *Reallexikon für Antike und Christentum* 19, Stuttgart, 2001, p. 258-346, p. 298. În Evanghelii și în Fapte sunt ucenicia și urmarea lui Iisus atribuite una alteia. În celelalte părți ale Noului Testament, conceptul este descris mai degrabă cu termenul de „imitație”, deși există abordări pentru a echivala ambele concepte (Mc 8:34; Ioan 13:31-14:1; 1Petru 2:21).

⁵ Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 292.

⁶ Mc 10:29.

⁷ Epict., *Diss.* 3, 22.10; 4, 8, 30s. (Epictetus, *The Discourse as reported by Arrian, the Manual, and Fragments*, vol. 2, hg. v. W.A. Oldfather, LCL 131, London, 1926, 132-135 și 384-387).

⁸ P. Hoffmann, *Studien zur Theologie der Logienquelle*, NTA.NF 8, Münster, 1972, p. 241; în Sursa Q, inutilitatea este strânsă spre cinici. În comparație cu aceasta, alte grupuri de discipoli, precum esenienii, călătorească confortabil (Jos., bell. 2,124-127 [Flavius Iosephi Opera, recognovit B. Niese, vol. 6: *De Bello Iudaico*, Berlin, 1895, p. 138]); vezi mai multe paralele la Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 294.

⁹ Mt 10:38 par Lc 14:27.

¹⁰ Lc 14:27.33.

¹¹ Lc 14:26; vgl. Mt 8:21s. par Lc 9:59s.; cf. Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 295.

¹² FA 1:21s.; cf. Lc 1:2.

¹³ FA 1:2.

¹⁴ Lc 24:33.

¹⁵ Cercul din jurul lui Apollonius din Tyana este un bun exemplu pentru gradarea diferită a legăturilor. Filostrat (vit. Apoll. 4, 34 [Philostratus. *Apollonius of Tyana*, vol. 1: *Life of Apollonius of Tyana*, Books 1-4, ed. și trad. de C.P. Jones, LCL 16, Cambridge, MA 2005, p. 390-395]) spune cum discipolii săi îl urmăresc peste tot, dar nu se misionază singuri. Maestrul impresionează prin cunoașterea divinatorie a naturii umane (4, 25 [p. 370-377 Jones]).

intensități. Femeile¹⁶, mama lui Iisus și frații¹⁷ vin împreună. După Înălțare se adaugă un grup considerabil de 120 de persoane¹⁸.

Apostolii sunt învățați de Iisus timp de 40 de zile, conform Lc 24 și Fapte 1:6 și 13.¹⁹ Toți aceștia devin martori ai lui Hristos în sensul deplin după primirea Duhului Sfânt la Rusalii.²⁰

2.3. Învățarea adevărului

A fi discipol nu înseamnă în cele din urmă un cult al închinării la stăpân, deși autoritatea lui Iisus este cea care cheamă la ucenicie²¹.

În iudaism este posibil să se obțină sfințenia²² învățând de la stăpân și prin imitarea comportamentului său, dar în ceea ce Îl privește pe Iisus depinde de cuvintele

---

Problema este că angajamentul față de comandant este limitat (4, 14-16 [p. 346-355 Jones]). Doar opt dintre cei 34 de ucenici ai lui Apollonius l-au urmat în Roma lui Cezar care ardea. Ceilalți au fugit (4, 37; similar 5, 43 [Philostratus, *Apollonius of Tyana*, vol. 2: „Life of Apollonius of Tyana”, Books 5-8, editat și tradus de CP Jones, LCL 17, Cambridge, MA 2005, p. 88-91]). La fel, cei Doisprezece fug după arestarea lui Iisus (Mc 14:50). În alte moduri, descrierea grupului din jurul lui Apollonius este paralelă cu povestea despre grupul de discipoli din jurul lui Iisus în Noul Testament; cf. E. Koskenniemi, *Apollonius von Tyana in der neutestamentlichen Exegese. Forschungsbericht und Weiterführung der Diskussion*, WUNT 2/61, Tübingen 1994 și Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 276.

¹⁶ FA 1:14; cf. Lc 24:10.

¹⁷ FA 1:14-16.

¹⁸ FA 1:15.

¹⁹ FA 1:3; Lc 24:44-49.

²⁰ FA 1:8; conform FA 1.2s. se pare că se aplică doar apostolilor.

²¹ Marcu subliniază învățătura lui Iisus și suveranitatea sa incomparabilă care îi deosebește pe ucenicii lui Iisus de alte grupuri de discipoli, cf. Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 2), p. 293. Alexandru din Abonoteichus, care este conștient caricaturizat ca un șarlatan rătăcitor de către Lucian, ar avea o mulțime de asistenți (cf. Lucian, *Alexandru*, 23). Aceștia ar avea, printre altele, ordinul de a-și face cunoscut numele în alte țări (*ibid.*, 24). Libanius, retor antiohian, este mândru că are mulți discipoli (sau. 1, 37. 90. 98 passim; cf. G.R. Sievers, *Das Leben des Libanius, aus dem Nachlass des Vaters herausgegeben*, Berlin 1868, p. 16-42). Se vede pe sine ca un educator personal. Profesorii de retorică sunt considerați ca „păstori buni” (sau. 1, 15 [*Libanii Opera*, vol. 1: „Orationes” 1-5, recensuit R. Foerster, Leipzig, 1903, 88s.]; Cf. Himer., *Or. 15, 10 Wernsdorf = Scriptores Graeci et Latini*, 54 Colonna). Când un discipol pleacă la un alt profesor, acesta se numește „divorțul unui discipol”. (Liban., ep. 722, 3 [*Libanii Opera*, vol. 10: Epistulae 1-839, recensuit R. Foerster, Leipzig 1921, 650]; vezi, de asemenea, Aug., conf. 5, 12, 22 (*CChr.SL* 27, p. 69 Verheijen): „trădătorul loialității, *desertores fidei*”; cf. Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 274.

Sale. Evanghelia după Ioan exprimă esența conceptului de ucenicie: „Așadar, Iisus le-a spus evreilor care l-au crezut: „Dacă rămâneți în cuvântul meu, sunteți cu adevărat ucenicii mei...”²³

Aceasta este mai mult decât ceea ce se poate spune despre alte grupuri de discipoli care ajung dincolo de moartea maestrului.²⁴

2.4. Societatea alternativă

Comuniunea lui Iisus²⁵ amintește de comunitățile de profeți, filosofi și rabini.

Contrastul cu mediul de viață aparține acelei părtașii, în special datorită comunității cu străini sociali.²⁶ Acesta este motivul pentru care intră în conflict cu elitele fariseice.²⁷ Acest contrast necesită retragerea din public.²⁸ Publicul mai mare este reprezentat în mulțimi.²⁹

Gruparea strânsă în jurul lui Iisus vine întotdeauna împreună cu suspiciunea de ezoterism. Potrivit lui Marcu, numai ucenicii învață semnificația pildelor de la Iisus.

---

²² J. Neusner, „Talmudic Judaism in Sasanian Babylonia. Essays and Studies”, *Studies in Judaism in late antiquity* 14, Leiden 1976, 52; cf. R. Kirschner, „The vocation of holiness in late antiquity”, *VigChr* 38, 1984, p. 105-124.

²³ John 8:31.

²⁴ De exemplu, H.D. Betz, *Lukian von Samosata und das Neue Testament. Religionsgeschichtliche und paränetische Parallelen. Ein Beitrag zum Corpus Hellenisticum Novi Testamenti*, TU 76 = Reihe 5, Bd. 1, Berlin 1961, p. 109, și Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 295; în caz contrar, este deja contestat printre filosofii păgâni dacă un profesor ar trebui să-și numească discipoli. Socrate, care este considerat în mod greșit un sofist, este acuzat printre altele că este un seducător al tineretului (Plat., *Apol.* 24B) și el însuși spune că fiilor unor cetățeni bogați le place să-l urmeze (*Apol.* 23C). Dar: El refuză ucenicia oarbă: „Tu, dacă vrei să mă urmezi, îngrijorează-te mai puțin de Socrate, dar mai mult de adevăr” (Plat., *Phaed.* 91BC); cf. Kany, *Art. Jünger* (a se vedea nota 2), p. 169. Dio Chrysostomus = Dion of Prusa imită pe Socrate refuzând să accepte discipoli pentru că nu ar avea nimic de învățat (sau. 11 [12], 13. 15 [*Libanii Opera*, vol. 1: „Orationes 1-5”, recensuit R. Foerster, Leipzig, 1903, 441s.]). De asemenea, sofistii s-ar descurca mai bine în alungarea discipolilor care doreau să se lipească tare de călcăiele lor (sau. 18 [35], 10 [*Libanii Opera*, vol. 2: „Orationes 12-25”, recensuit R. Foerster, Leipzig, 1904, 240]).

²⁵ Mc 2:15s.

²⁶ Dar aceasta e deja tipică pentru cinici, cf. E. Wechsler, *Hellas im Evangelium*, Hamburg, ²1947, p. 236s.; comparabil cu ucenicii lui Iisus și Ioan: Mc 2:18s.

²⁷ Mc 2:19s.; 7:1-23.

²⁸ Mc 3:7; 6:32, cererea de izolare este echivalentă cu cea a profesorilor evrei și păgâni (Kany, *Art. Jünger*, p. 290).

²⁹ Mc 3:7s.; Parallels at Pythagoras. cf. Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 290, 275.

Oamenii din „exterior” ascultă doar pildele, în timp ce discipolii înțeleg.³⁰ De asemenea, numai ucenicii știu despre transfigurarea lui Iisus.³¹

2.5. Ministerul practic

Un scop al uceniciei este acela că discipolii lui Iisus sunt ocazional trimiși ca slujitori.³² Astfel de slujiri se găsesc și cu adepții rabinilor și pot fi presupuse pentru aproape toate tipurile de discipoli.³³ Evanghelistul Luca povestește despre multe alte femei „care le asigurau cele necesare din mijloacele lor”³⁴.

2.6. Răspândirea mișcării

Iisus îi alege pe cei doisprezece apostoli să fie cu El³⁵ și să îi trimită să predice³⁶ și să aibă autoritatea de a alunga spiritele rele.³⁷

În Sursa Q, Iisus Se adresează ucenicilor. Ei ar trebui să întâlnească alți oameni oferindu-le saluturi de pace, să vindece bolnavii și să proclame apropierea împărăției lui Dumnezeu.³⁸

Potrivit lui Matei, discipolii sunt experți în această misiune, deoarece înțeleg învățătura lui Iisus.³⁹ Astfel, scopul uceniciei lor este extins. Cel înviat îi încredințează să transfere misiunea din Israel către toate națiunile⁴⁰ și esența misiunii lor constă în a face „ucenici din toate națiunile” și a-i învăța.⁴¹

Diferit de celelalte evanghelii sinoptice, Ioan ne spune doar despre trimiterea ucenicilor după Paști.⁴²

---

³⁰ Mc 4:10–20; 7:15–20.

³¹ Lc 8:3; Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 297.

³² Mc 11:1s.; 14:13–16.

³³ Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 293.

³⁴ Lc 8:3; Kany, *Art. Jünger* (see note 3), p. 297.

³⁵ R.P. Meye, *Jesus and the Twelve. Discipleship and revelation in Mark's gospel*, Grand Rapids, MI 1968, p. 192–209.

³⁶ Cei doisprezece sunt „apostoli” (Mc 6:30) și „trimiși” (Mc 6:7). Termenul de trimitere este, de asemenea, caracteristic pentru profeții Vechiului Testament; cf. J.-A. Bühner, *Der Gesandte und sein Weg im vierten Evangelium. Die kultur- und religionsgeschichtlichen Grundlagen der johanneischen Sendungschristologie sowie ihre traditionsgeschichtliche Entstehung*, WUNT 2, 2, Tübingen, 1977, p. 271–306.

³⁷ Mc 3:14s.

³⁸ Lc 10:2–16 par Mt 9:37s.; 10:7–16. 40; 11:20–27.

³⁹ Mt 11:29; și U. Luz, *Die Jünger im Matthäusevangelium*, ZNW 62, 1971, p. 148–151 = ders., în J. Lange (Hg.), *Das Matthäusevangelium*, WdF 525, Darmstadt, 1980, p. 377–414.

⁴⁰ Mt 28:19.

⁴¹ Mt 28:20.

⁴² In 20:20.

Datorită extinderii termenului „ucenic” la toți creștinii, profilul primilor discipoli ai lui Hristos se estompează. Acum apostolii sunt mai proeminenți.⁴³

Scopul misiunii este acum adresat în special discipolilor, cum ar fi Filip, Petru, Ioan în Samaria, Petru în Lidda și Ioppe.⁴⁴ Pavel și Barnaba fac mulți ucenici.⁴⁵

Astfel de discipoli sunt menționați și în Testimonium Flavianum.⁴⁶ Versiunea episcopului melkit Agapius din Mabbug (sau Hierapolis; a murit după aproximativ 942) spune: După moartea sa, ucenicii nu au renunțat la ucenicie, ci au continuat să învețe.⁴⁷ Extinderea mișcării este adesea impulsionată de ucenicia personală. Iisus respinge chiar un posedat care a vrut să-L urmeze și Îl îndrumă să spună apropiaților săi „cât a făcut Domnul pentru tine și cum a avut milă de tine”.⁴⁸

Scopul extinderii mișcării vine împreună cu porunca „de a pescui oameni”.⁴⁹ Se răspândește metafora conform căreia ucenicia se însoțește cu o transformare, un „Making-to-Something-Different”⁵⁰ (o prefacere în ceva diferit).

2.7. Discipolii ca transmițători

Teoria lui Karl Heinrich Rengstorf este controversată. Se spune că discipolii filosofilor și ai rabinilor sunt purtătorii unui principiu-tradiție. Aceștia urmau intențiile stăpânului în mod deliberat chiar și după moartea sa și îi transmiteau cuvintele. Dar ar fi diferit cu Iisus și ucenicii săi. Ucenicii săi ar fi martori oculari, nu emițători. Ei vor transmite impresia durabilă a experiențelor personale cu Iisus. În amintirile lor, Iisus, în calitate de învățător, va fi împins în fundal.

---

⁴³ Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 297.

⁴⁴ FA 8:4–9:43.

⁴⁵ FA 14:21.

⁴⁶ P. Gemeinhardt, „Außerchristliche Zeugnisse über Jesus”, în C. Marksches/J. Schröter/A. Heiser (Ed.), *Antike christliche Apokryphen in deutscher Übersetzung*, Bd. 1: Evangelien und Verwandtes, Teilbd. 1, Tübingen, 2012, p. 208-218. 210-212: Jos., ant. 18, 3, 3 (§63f.) (4, p. 150s. Niese). Cu toate acestea, acest pasaj ar fi putut fi interpolat de autorii creștini din Roma în opera lui Iosif, așa cum Marksches consideră că este posibil (C. Marksches, „Außerkanonische Jesusüberlieferung”, *ibid.*, P. 182); Gemeinhardt nu consideră probabilă teza unei inserții creștine. El consideră doar amploarea revizuirii ca fiind neclară (*ibid.*, p. 211).

⁴⁷ *Hist. univ.* (CSCO 65/Scriptores arabici 10, p. 239 Cheikho).

⁴⁸ Mc 5:18s.

⁴⁹ Mc 1:17.

⁵⁰ „Making-to-Something-Different” nu e doar acțiunea lui Dumnezeu (cf. Gen 12:1), ci, de asemenea, e caracteristică pentru învățătorul filosof (Plat., *Protag.* 310D–319A, 328B.E; *Xen.*, mem. 1, 2, 2s. [p. 16 Kühner]).

A fi „pescar de oameni” este un reproș obișnuit împotriva filosofilor care încearcă să prindă oamenii în mod intelectual; cf. Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 289.

Teoria, potrivit căreia doar carismaticii rătăcitori și cerșetori, au transmis cuvintele lui Iisus și etosul său, în timp ce evangheliile scrise provin din comunități urbane stabilite⁵¹, este, de asemenea, o ipoteză bazată pe premise metodice controversate.⁵²

3. O perspectivă patristică asupra uceniciei

Dacă mergem mai departe de tradiția Noului Testament, la primele secole ale literaturii creștine antice, scopurile specifice se cristalizează din numeroasele scopuri atribuite uceniciei în Noul Testament. Aceste scopuri sunt condiționate de dezvoltarea istorică, de contextele specifice și provocările uceniciei.

Analiza scopurilor pe care Părinții Bisericii le atribuie uceniciei primilor discipoli ai lui Iisus se confruntă cu o problemă metodică. Asta înseamnă că rămâne foarte problematic, să distingem „discipolii” „apostolilor” sau „cei doisprezece” ai Noului Testament unul de celălalt.

Aproximativ simplist, am putea spune că „ucenicii lui Iisus” sunt urmașii care au rătăcit cu El în timpul de dinaintea Paștelui și care au învățat de la El. Și am putea spune că apostolii sunt emisarii trimiși dintr-o perspectivă post-pascală, fundamentul Bisericii.⁵³ În propriul lor sens, Pavel, Iacov, fratele Domnului⁵⁴, Barnaba⁵⁵, Andronic, Junia erau apostoli.⁵⁶

Savantul de la München Roland Kany a declarat totuși că „fiecare încercare de separare clară a conceptelor este împiedicată de utilizarea flexibilă a limbajului patristic”.

Să luăm doar două mici exemple, care aruncă lumină asupra utilizării flexibile. Teologul alexandrin Origen (aproximativ 185-254 d.Hr.) îl numește pe apostolul Pavel

---

⁵¹ G. Theißen, *Soziologie der Jesusbewegung. Ein Beitrag zur Entstehungsgeschichte des Urchristentums*, Kaiser-Taschenbücher 35, München, ⁶1991.

⁵² Th. Schmeller, *Brechungen. Urchristliche Wandercharismatiker im Prisma soziologisch orientierter Exegese*, Stuttgarter Bibelstudien 136, Stuttgart, 1989. Pentru a afla ce realitate formează fundalul evangheliilor, trebuie să ne concentrăm nu numai pe discipolii rătăcitori, ci și pe creștinii locali.

⁵³ Ef 2:20.

⁵⁴ Gal 1:19.

⁵⁵ Apg 14:14.

⁵⁶ Rom 16:7; probabil, chiar alții pe care nu-i știm pe nume: *Did.* 11, 3-6 (FC 1, p. 126-129, Schöllgen); pentru o perspectivă sceptică, vezi J. Ysebaert, *Die Amsterminologie im Neuen Testament und in der Alten Kirche. Eine lexikographische Untersuchung*, Breda, 1994, p. 3-28.

„discipol ferm al lui Iisus”.⁵⁷ Iar Grigorie din Nyssa vorbește diferit față de obișnuitul „doisprezece ucenici” și „șaptezeci de apostoli”.⁵⁸

Prin urmare, trebuie așteptată neconcordanță, deoarece „apostolii” nu pot fi excluși complet din ancheta „discipolilor”,⁵⁹ deoarece cei doisprezece sunt și ei discipoli. Nu mă preocupă o listă a comentariilor exegetice ale Părinților despre discipolii lui Iisus și o colecție a tuturor tradițiilor creștine antice despre viața lor.⁶⁰ Sunt pur și simplu preocupat de evaluarea acelor scopuri ale uceniciei, care sunt într-un fel văzute ca fiind tipice pentru primii discipoli ai lui Iisus în perspectiva unor autori ai creștinismului antic.

3.1. *Discipoli și apostoli*

Pentru termenul și funcția „apostol” a devenit dominantă viziunea evanghelistului Luca. El a înțeles prin „apostoli” în esență cei doisprezece discipoli numiți de Iisus – mai puțin „cercul de discipoli” mai mare care dispăre treptat.

Când vine vorba de slujire, doctrină corectă, tradiție și misiune autentică, legitimitate și, în sensul cel mai larg, constituție legală, Noul Testament vorbește de obicei despre „apostoli” (Pavel fiind adăugat ca „apostol”), „apostolat”, „apostolic”, și nu de „discipoli”.

Termenul „apostol”, desprins de termenul de ucenic, se poate referi la toți marii mesageri ai credinței, la bărbați și femei.⁶¹

Când scriitorii se uită la acești martori timpurii ai credinței, imaginea apostolilor după Rusalii umbrește greșelile lor anterioare. Dacă nu găsesc altă modalitate de a-și aborda punctele slabe (de exemplu, în comentariile Evangheliei și controversa exegezei eretice), transformă petele întunecate din viața discipolilor într-o virtute. Astfel, preotul antiohian Ioan Hrisostom (aproximativ 350-407 d.Hr.) a subliniat că

---

⁵⁷ Or., *Cels.* 1, 13.47 și adesea (FC 50/1, p. 216.288, Fiedrowicz/Barthold); cf. FA 9:26; vezi mai mult la A. Heiser, *Die Paulusinszenierung des Johannes Chrysostomus. Epitheta und ihre Vorgeschichte*, STAC 70, Tübingen, 2012, p. 135-140, care arată folosirea flexibilă a epitetului apostol.

⁵⁸ Gr. Nyss., *Vit. Mos.* 2 (GNO 7/1, p. 75s. Musurillo).

⁵⁹ Roland Kany subliniază propria sa problemă cu privire la termenul „apostol” (vezi nota 2), deoarece acesta trebuie să fie încorporat în alte paralele necreștine, chiar mai mult decât termenul „discipol”; vezi: J. Roloff/G.G. Blum, art. „Apostel I/II”, în *TRE* 3, Berlin/New York 1978, p. 430-466 (lit.).

⁶⁰ Concepțiile primelor secole despre chemarea, originea, fuga, slujirea misionară și moartea discipolilor se găsesc la W.A. Bienert, *Das Apostelbild in der altchristlichen Überlieferung, in Neutestamentliche Apokryphen in deutscher Übersetzung* hg. v. Wilhelm Schneemelcher, 5. Auflage der v. Edgar Hennecke begründeten Sammlung, Bd. 2: Apostolisches, Apokalypsen und Verwandtes, Tübingen, 1989, 6-28.

⁶¹ Cf. Y. Congar, art. „Apostel”, în *LexMA* 1, München, 1980, p. 783.

discipolii trebuiau să aibă partea lor întunecată, astfel încât să nu fie considerați divini.⁶² În mod similar, episcopul milanian Ambrozie (339-397 d.Hr.) a declarat că unii dintre discipoli au greșit numai înainte de a primi Duhul.⁶³

Imaginea apostolilor-discipoli a fost perfecționată în continuare într-o poveste de dragoste în narațiunile apocrife și a fost concepută cu imaginație. Apostolii au călătorit ca misionari și ca lucrători de miracole până la capătul lumii.

Natura exemplară a discipolilor în contexte etico-spirituale poate fi determinată și de conceptul apostolic. Aceasta se bazează de obicei pe o interpretare a cererilor pauline de imitare a apostolilor și pe o imagine spiritualizantă a apostolului ca un adevărat gnostic.

De acolo, o linie duce la apostolicitate și la idealul „vieții apostolice”⁶⁴. Este dezvoltat de Origen⁶⁵ și preluat de monahism prin preluarea impulsurilor de la apocrife.⁶⁶

Dacă ne uităm la începuturi, atunci discipolii personali ai lui Iisus ar fi putut fi priviți mai presus de toate ca martori autentici – la fel, „apostolii” misiunii după Paști, în special ca martori.⁶⁷

În secolul al II-lea, apostolii sunt din ce în ce mai cunoscuți ca purtători de tradiție (chiar orală). Și acum se leagă din ce în ce mai puternic slujirea creștină cu tradiția. Se poate vedea conceptul în evoluție al succesiunii apostolice a episcopilor ca urmare a acestei fuziuni a discipolilor și a apostolilor.⁶⁸

Ideea unei secvențe, în care Dumnezeu l-a trimis pe Hristos, Hristos pe apostoli și apostolii pe episcopi și diaconi, a fost deja exprimată de Clement al Romei (aproximativ 50-97/101 d.Hr.) la sfârșitul primului secol.⁶⁹ Cea mai veche dovadă în care „tradiția” și „succesiunea” sunt gândite împreună, după modelul școlilor

---

⁶² Chrys., *Stat.* 10, 4 (PG 49, p. 115).

⁶³ Ambros., *Incar.* 6, 46 (CSEL 79, p. 247, Faller).

⁶⁴ Or., *In Mt. hom.* 15, 2 (GCS Origenes 10, p. 352, Klostermann/Benz) passim.

⁶⁵ K.S. Frank, „Vita apostolica”, în *ZKG* 82, 1971, p. 159-165.

⁶⁶ Vezi Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 326.

⁶⁷ De exemplu, FA 1:8; 3:32; 3:15.

⁶⁸ H. von Campenhausen, *Kirchliches Amt und geistliche Vollmacht in den ersten drei Jahrhunderten*, 2., durchgesehene Auflage, BHT 14, Tübingen, 1963, p. 163, și Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 2), p. 297.

⁶⁹ 1Clem. 42,1-4 (FC 15, p. 166 Schneider) și J. Wagner, *Die Anfänge des Amtes in der Kirche. Presbyter und Episkopen in der frühchristlichen Literatur*, Texte und Arbeiten zum neutestamentlichen Zeitalter 53, Tübingen, 2011, p. 227-238.

filosofice⁷⁰, este oferită de Ptolemeu Gnosticul (date necunoscute). El susține că are „tradiția apostolică” pe care a spus că a primit-o „din succesiune”.⁷¹

Teologi precum episcopul de mai târziu al Lyonului, Irineu (aproximativ 135-aprox. 200 d.Hr.), care a venit din Asia Mică, argumentează împotriva unor asemenea legături ale învățătorilor mincinoși cu tradițiile apostolice. El a reliefat legăturile Bisericii cu o tradiție care poate arăta originea lor apostolică prin succesiunea episcopilor⁷² și în care nimic nu se adaugă și nimic nu este lăsat în afară.⁷³ Ca un exemplu excelent, Irineu conduce lista episcopilor romani.⁷⁴

Teologul nord-african Tertullian (după 150–după 220 d.Hr.) îndeamnă ereticii să arate la vedere originile Bisericilor lor, seria episcopilor lor (doar „successio ab initio”), demonstrând astfel că primul episcop a fost într-adevăr un succesor al „apostolilor” sau al „bărbaților apostolici”, care aveau legătură familiară cu apostolii.⁷⁵ Tertulian, desigur, crede cu tărie că învățătorii mincinoși nu reușesc a dovedi această succesiune. El se consideră „moștenitorul apostolilor – *heres apostolorum*”.⁷⁶

Ecuția „apostolul *este* episcopul – *apostolus id est episcopus*”⁷⁷, care provine de la Ciprian al Cartaginei (aproximativ 200/210–14 septembrie 258 d.Hr.), poate fi atât de literalmente înțeleasă, încât pentru unii episcopi a fost revendicată o activitate minunată asemenea celei a apostolilor.⁷⁸ De exemplu, se spune că Caesarius din Arles (470–24 august 542) a vindecat bolnavii, aducând morții la viață și învingându-i pe demoni.⁷⁹

Vorbesc despre asta în detaliu la început, pentru că în scopurile pe care le voi descrie, uneori se face referire la „discipoli” în loc de „apostoli”. Un exemplu remarcabil în acest sens este oferit de Origen, care spune: Iisus a predat învățătura

---

⁷⁰ H. von Campenhausen, *Amt* (vezi nota 68), p. 174s.

⁷¹ *Ep. ad. Flor.* 7, 9 (SC 24bis, p. 72 Quispel) = Epiph., *Haer.* 33, 7, 9 (Epiphanius 1: *Ancoratus und Panarion haer.* 1-33, ed. de K. Holl, zweite, vermehrte Auflage hg. v. M. Bergmann/C.-F. Collatz, cu o prefață von C. Marksches, GCS.NF 10/1, Berlin/Boston, 2013, p. 457).

⁷² Irén., *Haer.* 3, 3 (FC 8/3, p. 28-38 Brox).

⁷³ Irén., *Haer.* 4, 33, 8 (FC 8/4, 262-264 Brox).

⁷⁴ Irén., *Haer.* 3, 3, 3 (FC 8/3, p. 30-34 Brox).

⁷⁵ Întrebarea este dacă episcopul avea un apostolic ca un „auctor et antecessor” (Tert., *Praescr.* 32, 1 [FC 42, p. 292-294 Schleyer]).

⁷⁶ Tert., *Praescr.* 37, 5 (FC 42, p. 308 Schleyer); cf., de asemenea, J. Fellermayr, *Tradition und Sukzession im Lichte des römisch-antiken Erbdenkens. Untersuchungen zu den lateinischen Vätern bis zu Leo dem Großen*, Minerva-Fachserie Theologie, München, 1979, și A. Brent, „Diogenes Laertius and the apostolic succession”, în *JEH* 44, 1993, p. 367-389.

⁷⁷ Cypr., *Ep.* 3, 3, 1 (CChr.SL 3B, p. 14 Diercks).

⁷⁸ FA 2:43; 3:1-7 u.ö.

⁷⁹ *Vit. Caes. Arl.* 2, 2–15 (2, p. 324-331 Morin).

ucenicilor.⁸⁰ Ucenicii au scris evenimentele misiunii Fiului și a Duhului.⁸¹ Răscumpărătorul este la început numai cu ucenicii, după Rusalii în ei. Dar acestea sunt mai degrabă excepții.⁸²

3.2. Scriitori

În plus față de misiunea apostolică a discipolilor, care este desigur destul de larg recunoscută între Părinți, se presupune în curând că discipolii au fost scriitori. De pe vremea lui Papias din Hierapolis⁸³ (sfârșitul secolului I), discipolului Matei i s-a dat sarcina de a compila „cuvinte” în limba ebraică, așa că a fost văzut ca autorul Evangheliei lui Matei.⁸⁴

Începând cu Clement al Romei⁸⁵ și Irineu din Lyon⁸⁶ (aproximativ 135–aprox. 200 d.Hr.), Ioan, ucenicul Domnului, care și-a pus capul la sânul Său, este de obicei văzut ca autorul Evangheliei lui Ioan.

Această viziune este dominantă, deși portretizarea lui Papias⁸⁷, care probabil distinge doi bărbați cu numele Ioan, a creat o confuzie durabilă.⁸⁸

Alți autori, de exemplu, ai Evangheliilor de la Marcu și Luca sunt considerați cel puțin ca discipoli ai apostolilor⁸⁹ și sunt numărați printre cei 70 sau 72 de discipoli.⁹⁰

Discipolii lui Iisus sunt, de asemenea, considerați a fi autorii Epistolelor Sobornicești și ai Apocalipsei lui Ioan.⁹¹

---

⁸⁰ Or., *Cels.* 1, 31 (FC 50/1, p. 254 Fiedrowicz/Barthold).

⁸¹ Or., *Cels.* 1, 46 (FC 50/1, p. 288 Fiedrowicz/Barthold).

⁸² Conform Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), o discuție detaliată despre discipoli ca martori autentici, transmițători, avocați, discipoli ca origini, predecesori și garanți ai autorității episcopilor, temelia și păzitorii Bisericii aparțin unui articol despre termenul „apostol”, cf. J. Roloff/G.G. Blum, l.c.; M. Maccarrone, *Apostolicità, episcopato e primato di Pietro. Ricerche e testimonianze dal 2 al 5 secolo*, Lateranum. Nova Series 10, Rom, 1976.

⁸³ Pap., frg. 5, 16 (SUC 3, p. 58 Körtner/Leutzsch); Eus., h.e. 3, 39, 16 (GCS Eusebius 2, 1, p. 292 Schwartz/Mommsen/Winkelmann).

⁸⁴ Iren., *Haer.* 3, 1, 1 (FC 8/3, p. 22-24 Brox) = Eus., h.e. 5, 8, 2 (GCS Eusebius 2, 1, p. 442-444 Schwartz/Mommsen/Winkelmann).

⁸⁵ Vezi Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 306.

⁸⁶ Iren., *Haer.* 3, 1, 1 (FC 8/3, p. 24 Brox) = Eus., h.e. 5, 8, 4 (GCS Eusebius 2, 1, p. 444 Schwartz/Mommsen/Winkelmann).

⁸⁷ Vezi Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 305.

⁸⁸ W.R. Schoedel, „Papias”, în *ANRW* 2,27,1, Berlin/New York 1993, p. 235-270.

⁸⁹ Vezi Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 305s.

⁹⁰ Vezi Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 334; cf. Th. Schermann, *Propheten und Apostellegenden. Nebst Jünger katalogen des Dorotheus und verwandter Texte*, TU 31, 3, Leipzig, 1907, Reg. s.v.

⁹¹ Evidențe Patristice la: C. Marksches, „Haupteinleitung”, în Marksches/Schröter/Heiser (Hg.), *Antike christliche Apokryphen* (vezi nota 46), p. 38-47.

Potrivit lui Marcion (aproximativ 85-160 d.Hr.), apostolii nu au scris nimic, ci au predicat numai pe cale orală.⁹² Pentru el contează doar a treia evanghelie, ceea ce îi aduce reproșul lui Tertulian că a lăsat creștinismul să înceapă numai de la Luca.⁹³

În ceea ce privește Antichitatea și creștinismul antic există o lungă dispută dacă discipolii ar fi trebuit să slujească scopului de a scrie doctrina învățătorilor lor. Spre deosebire de părerea că fondatorii mișcărilor religioase și adevărații filozofi nu ar trebui să scrie niciodată ei înșiși⁹⁴ și că discipolii sunt responsabili de transmiterea scrisă a doctrinei, persanul Mani⁹⁵ (216-276 d.Hr.) și filozofii păgâni⁹⁶ ajung la concluzia că este un defect dacă tradiția scrisă despre un întemeietor al unei religii este scrisă doar de discipolii săi, și nu de el însuși.

3.3. *Proprietarii de tradiții secrete*

Pe lângă misiunea de transmitere orală a doctrinei și înregistrarea scrisă a predării, o altă funcție a uceniciei este aceea de a permite uceniciei să păstreze tradițiile secrete ale Maestrului. În Noul Testament, învățătura lui Iisus în fața ucenicilor Săi se distinge brusc de predicarea în fața unui public mai larg.⁹⁷

Astfel, cercul ales al lui Petru, Iacov și Ioan este singurul autorizat să participe la transfigurarea lui Iisus.⁹⁸ Se spune că Cel Înviat după înviere a întâlnit la început doar discipolii Săi și le-a vorbit în mod privat.⁹⁹

Acum, unii dintre Părinții Bisericii, în special cei apropiați de platonism, dezvoltă astfel de abordări ezoterice. De exemplu, Clement Alexandrinul¹⁰⁰ (aproximativ 150–aprox. 215 d.Hr.). El presupune că o anumită tradiție creștină ne-a trecut prin succesiune, continuând doar oral din vremea apostolilor, dar numai la câteva persoane. Și această tradiție, doctrina binecuvântată sau gnoza, ar fi trebuit să vină direct de la Petru și Iacov, Ioan și Pavel. A fost moștenită de la tată = învățător la fiu = discipol.¹⁰¹

---

⁹² Adam., *Dial.* 12 (GCS Adamantius, p. 82 van de Sade Bakhuyzen).

⁹³ Tert., *Adv. Marc.* 4, 3, 1 (FC 63/3, p. 506 Lukas).

⁹⁴ Platon, *Ep.* 7; vezi P. Denker, *Platon, Der Siebente Brief. Brief an die Verwandten und Freunde Dions, deutsche Bearbeitung v. P. Denker, A. Zitelmann gewidmet*, unter: <https://p-j-r.de/pdf/prosa/siebenterbrief.pdf>, p. 20s., accesat în 23 dec. 2019.

⁹⁵ Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 311.

⁹⁶ Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 327.

⁹⁷ Mc 4:10; also Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 291, și Mt 13:36.

⁹⁸ Mc 9:2 parr.

⁹⁹ FA 1:3-8 passim.

¹⁰⁰ Clem. Alex., *Strom.* 6, 61, 3 (GCS Clemens Alexandrinus 2, p. 462f. Stählin).

¹⁰¹ Clem. Alex., *Strom.* 1, 11, 1 (GCS Clemens Alexandrinus 2, p. 8 Stählin); pentru imaginea părintelui-învățător, vezi Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 265-267, 276, 285; pentru transmiterea către cei 70/72 ucenici, vezi Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 320.

Puțin mai târziu, Origen a explicat diferența dintre puținii discipoli învățați de Hristos, pe de o parte, și oamenii din jurul lor, pe de altă parte.¹⁰² El a fost uimit de înțelepciunea și compasiunea discipolilor, pe care le-a putut explica doar prin faptul că Iisus i-a învățat multe lucruri în secret.¹⁰³

Origen a argumentat împotriva filosofului păgân Celsus printr-un pasaj citat de Celsus (a doua jumătate a secolului al II-lea) din a șaptea scrisoare a lui Platon despre primatul schimbului de idei înainte de publicare și necesitatea predării ezoterico-orale.¹⁰⁴ Paralelele biblice ale lui Origen mărturisesc că discipolii nu au scris în mod conștient tot ce le-a spus Iisus într-un cerc restrâns.¹⁰⁵

Teologul capadocian Vasile din Cezareea (aproximativ 330-379 d.Hr.) diferențiază, de asemenea, învățăturile și obiceiurile Bisericii pe baza doctrinei scrise de cele primite pe baza tradiției, care a fost predată apostolilor în secret.¹⁰⁶

Unii alți autori antici urmăresc impulsul elitist-ezoteric, care a apărut din cunoașterea unei tradiții secrete, așa că văd discipoli distinși de toți ceilalți oameni. Clement din Alexandria îi vede ca „pe deplin înzestrați în orice”¹⁰⁷.

Efrem Sirul (aproximativ 306-373 d.Hr.) a tradus acest statut la temelia uceniciei ascetice. Într-un Logion, el a afirmat că Hristos i-a ales pe ucenici „înainte ca lumea să intre în ființă”¹⁰⁸.

Potrivit lui Evagrius Ponticus (345-399 d.Hr.), discipolii au atins cel mai înalt grad de viziune umană pentru care au fost curățați de Hristos, Logosul.¹⁰⁹

Părți ale gnosticismului și ale grupurilor heterodoxe înrudite exagerează, de asemenea, discipolii în superumani. Să dăm un exemplu: Evanghelia lui Filip ne spune că Iisus, cu ocazia apariției Sale pe munte, îi face pe ucenicii săi „mai mari”, astfel

---

¹⁰² Or., *In Mt. hom.* 10, 1-12 (GCS Origenes 10, p. 1-15 Klostermann/Benz).

¹⁰³ Or., *Cels.* 1, 31 (FC 50/1, p. 256 Fiedrowicz/Barthold).

¹⁰⁴ Pl., *Ep.* 7,341D (vezi deasupra).

¹⁰⁵ Or., *C. Cels.* 6, 6 (FC 50/4, p. 1014-1016 Fiedrowicz/Barthold).

¹⁰⁶ Bas., *Spir.* 27, 66 (FC 12, p. 272-274 Sieben); vede despre ideea „învățăturilor secrete” la Sf. Vasile: J. Gribomont, „Esotérisme et tradition dans le traité du Saint-Esprit de Saint Basile”, în *Oecumenica. Jahrbuch für ökumenische Forschung* 2, 1967, p. 22-58, esp. 42.

¹⁰⁷ Clem. Alex., *Strom.* 4, 133, 3 (GCS Clemens Alexandrinus 2, p. 307 Stählin).

¹⁰⁸ Ephr. syr., *Comm. in ev. cone.* 4, 18 (L. Leloir [ed.], Ephraem, *Commentaire de l'Évangile concordant, Chester Beatty monographs* 8, Leuven 1990, p. 34); vezi și Agraphon 100 (L 69) bei A. Resch, *Agrapha, gesammelt und untersucht und in zweiter völlig neu bearbeiteter durch alttestamentliche Agrapha vermehrter Auflage* hg. v. A. Resch. *Mit fünf Registern*, Leipzig, 1906, p. 145f.

¹⁰⁹ Evagr. Pont., *Ep. de trin.* 7 = PsBasil. ep. 8, 7 (Saint Basile, *Lettres*, Tome 1, Texte établi et traduit par Y. Courtonne, Paris, 1957, 29-32).

încât să-l poată privi.¹¹⁰ În scrierea gnostică *Pistis Sophia*, Hristos declară că „i-a ales pe discipoli de la început prin primul mister” și i-a purtat ca „doisprezece puteri” derivate din „doisprezece salvatori”.¹¹¹

Mai multe dintre Evangheliile apocrife și textele înrudite, în special gnostice, pretind că dezvăluie învățăturilor secrete ale lui Iisus discipolilor Săi pe care le-a comunicat după învierea Sa.¹¹²

De asemenea, în literatura anti-eretică, în special la Irineu și Ipolit din Roma (aproximativ 170-235 d.Hr.), ereticii subliniază pentru învățăturile lor speciale că Hristos le-a făcut cunoscute doar unora dintre discipolii Săi adevăratele ultime.¹¹³

Multe texte gnostice arată o tensiune similară care apare pentru discipoli din revendicarea ezoterică, pe de o parte, și din impulsul misionar, pe de altă parte.¹¹⁴

Potrivit *Pistis Sophia*¹¹⁵, Cel Înviat Și-a învățat discipolii conținutul Primei Porunci și primul mister în decurs de unsprezece ani. *Pistis Sophia* oferă, de asemenea, un exemplu al acelor scrieri care indică discipoli singuri: „Dar Maria Magdalena și Ioan, Fecioara, vor depăși toți ucenicii mei”.¹¹⁶ „El [= Hristos] a dat acestui [Ioan] acest secret și imediat a dispărut de la el”, spune *Apocrifonul lui Ioan*¹¹⁷. Iar *Cartea lui Toma* începe cu cuvintele: „Cuvintele secrete care i-au fost rostite de Răscumpărătorul lui Iuda Toma”¹¹⁸.

---

¹¹⁰ EvPhil. 26a (p. 57, 28–58, 10) (H.-M. Schenke, „Das Evangelium nach Philippus (NHC II, 3)”, în H.-M. Schenke, H.-M./H.-G. Bethge/U.U. Kaiser/K. Schwarz, *Nag Hammadi deutsch. Studienausgabe, Berliner Arbeitskreises für Koptisch-Gnostische Schriften*, De Gruyter Texte, 2. überarbeitete Auflage, Berlin, 2010, p. 146; H.-M. Schenke, „Das Philippusevangelium (NHC II, 3)”, în Marksches/Heiser/Schröter, *Aca* 1/1 [nota 46], p. 540s.).

¹¹¹ *Pistis Sophia* 1, 7 (C. Schmidt, *Pistis Sophia*, translation and notes by V. Mac Dermot, Nag Hammadi Studies = The Coptic Gnostic Library 9, Leiden 1978, p. 20-22).

¹¹² Exemple la Marksches/Schröter/Heiser, *Antike christliche Apokryphen*, Bd. 1/1 (nota 46), p. 1051-1238.

¹¹³ *Iren., Haer.* 2, 27, 2 (FC 8/2, p. 222 Brox).

¹¹⁴ În aceasta Kany vede paralele cu hermeticismul, cf. Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 277.

¹¹⁵ *Pistis Sophia* 1, 1 (p. 2 Schmidt).

¹¹⁶ *Pistis Sophia* 2, 96 (p. 466 Schmidt).

¹¹⁷ *Apocr. Joh.* 76s. (BG 8502) (*Die gnostischen Schriften des koptischen Papyrus Berolinensis* 8502, hg., übersetzt und bearbeitet v. W.C. Till, zweite, erweiterte Auflage bearbeitet v. H.-M. Schenke, TU 60, Berlin 1972, p. 192-194).

¹¹⁸ *Das Buch des Thomas* (NHC II, 7) 138 (*Das Thomas-Buch* [Nag-Hammadi-Codex II,7], neu hg., übersetzt und erklärt v. H.-M. Schenke, TU 138, Berlin, 1989, p. 24).

Care e scopul faptului de a fi discipol? – o perspectivă creștină antică

În Epistola apocrifă către Iacov¹¹⁹, Iacov trimite o carte secretă care conține revelații pe care Domnul nu le-a pus la dispoziția tuturor celor doisprezece discipoli, ci numai lui și lui Petru.¹²⁰

Există o mulțime de exemple foarte bune în Evanghelia lui Iuda¹²¹, Întrebările către Barthelmy¹²² sau Apocalipsa lui Toma¹²³, dar nu este necesar să le urmărim astăzi.

Destinatarii tradițiilor secrete sunt, în special, femeile din jurul lui Iisus denumite „ucenice”¹²⁴. Cea mai prominentă este Maria Magdalena, în special în Evanghelia Mariei¹²⁵ și *Pistis Sophia*, unde ea devine figura centrală¹²⁶. Cartea gnostică *Sophia lui Iisus Hristos* pune, de asemenea, accentul pe ucenicia femeilor. Începe cu cuvintele: „După ce a înviat din morți, și-a lăsat cei doisprezece ucenici și și-a lăsat șapte femei, care l-au urmat ca discipoli, a plecat în Galileea...”¹²⁷.

Repertoriul acuzațiilor împotriva ereziilor include acuzația că se bazează pe tradițiile apocrife ale discipolilor. De exemplu, se spune că sabelienii au folosit

---

¹¹⁹ NHC I, 2, p. 18-26 (*Nag Hammadi Deutsch* 1, NHC I, 1–V, 1, Koptisch-Gnostische Schriften 2, eingeleitet und übersetzt von Mitgliedern des Berliner Arbeitskreises für Koptisch-Gnostische Schriften, Berlin/New York, 2001).

¹²⁰ NHC I, 1 (D. Kirchner [Hg.], *Epistula Jacobi Apocrypha. Die zweite Schrift aus Nag-Hammadi-Codex* I, TU 136, Berlin, 1989, p. 8).

¹²¹ G. Wurst, „Das Judasevangelium (CT 3)”, în Markschies/Schröter/Heiser, *Antike christliche Apokryphen* 1/1 (nota 46), p. 1220-1234.

¹²² C. Markschies et al., „Die Fragen des Bartholomaeus”, în Markschies/Schröter/Heiser, *Antike christliche Apokryphen* 1/1 (nota 46), p. 702-850.

¹²³ C. Wright/A. Heiser, „Die Thomasapokalypse”, în C. Markschies/J. Schröter (Ed.), *Antike christliche Apokryphen in deutscher Übersetzung*, Bd. 3: Apokalypsen, Tübingen (forthcoming).

¹²⁴ Pentru context, cf. K.L. King (ed.), *Images of the feminine in Gnosticism*, Philadelphia, 1988.

¹²⁵ J. Hartenstein, „Das Evangelium nach Maria”, în C. Markschies/J. Schröter/A. Heiser (Ed.), *Antike christliche Apokryphen in deutscher Übersetzung*, Bd. 1: Evangelien und Verwandtes, Teilbd. 2, Tübingen, 2012, p. 1208-1216.

¹²⁶ *Pistis Sophia* 1-3, unde, în cap. 83/135, ea a pus 39 din cele 46 de întrebări lui Iisus; C. Schmidt, *Einleitung* (see note 111), p. XV; A. Marjanen, *The Woman Jesus loved. Mary Magdalene in the Nag Hammadi library and related documents*, NHMS 40, Leiden, 1996, p. 170-188 și S. Petersen, „Zerstört die Werke der Weiblichkeit!” *Maria Magdalena, Salome und andere Jüngerinnen Jesu in christlich-gnostischen Schriften*, NHMS 48, Leiden, 1999, esp. p. 44-54.

¹²⁷ BG 8502, 3, p. 77, și NHC III,4, p. 90 (J. Hartenstein, „Die Weisheit Jesu Christi [NHC III, 4]”, în *Nag Hammadi Deutsch* [vezi nota 110], p. 243).

Evangelhia egiptenilor¹²⁸, despre care se spune că ar fi inclus, printre altele, cuvinte secrete ale Domnului către discipolul Salomee¹²⁹.

Chiar și adepții lui Priscilian din Ávila (aproximativ 340-385 d.Hr.), care susțineau o ascetică strictă pentru preoți și laici și doreau să reînnoiască Biserica prin subordonarea la îndrumarea de către Duhul Sfânt, au fost acuzați că folosesc o tradiție ascunsă numită „Memoria apostolorum”¹³⁰. Cu toate acestea, ar fi putut fi o acuzație falsă¹³¹.

Ne putem imagina că, în cercurile Bisericii majoritare, ideea ucenicilor ca proprietari de tradiții secrete a fost respinsă. Standardizarea sferei scrierilor autoritare (canon) a servit, de asemenea, acestui scop. Astfel, Irineu din Lyon cu greu își putea imagina că discipolii ținuseră ceva secret de succesorii lor, deoarece apostolii doreau să-și formeze succesorii cât mai desăvârșiți de dragul credincioșilor. Și el concluzionează: Întrucât, totuși, nu se știa nimic despre cunoașterea secretă a episcopului, cu siguranță nu a existat ezoterism.¹³²

Argumente suplimentare sunt furnizate de Tertulian. El rezumă în câteva propoziții de ce ucenicii nu au reținut nicio doctrină secretă: „Domnul a predicat public fără nici un indiciu al vreunei doctrine secrete a mântuirii. El însuși le poruncise apostolilor să o proclame în lumină și de pe acoperișuri, dacă ar fi auzit ceva în întuneric și în secret”¹³³. Am putea continua să înmulțim aceste dovezi, dar este deja clar: Deși ucenicia derivă din comuniunea strânsă și retrasă cu Maestrul, totuși în creștinismul antic se acceptă faptul că un discipol nu a păstrat nicio parte din secretul învățaturii.

3.4. Succesori și înlocuitori ai lui Hristos

Discipolul, în perspectiva Părinților, servește misiunii și transmiterii orale a doctrinei și înregistrării scrise a doctrinei, care poate păstra și doctrina secretă a Maestrului.

Faptul că și un discipol devine succesorul stăpânului – pentru moșteniri sau prin alegere – este cunoscut din cercurile profetice¹³⁴ ale Vechiului Testament și, de

---

¹²⁸ Epiph., *Haer.* 62, 4 (GCS Epiphanius 2, p. 391 Holl/Dummer).

¹²⁹ Clem. Alex., *Strom.* 3,63,1 (GCS Clemens Alexandrinus 2, p. 225 Stählin).

¹³⁰ Oros., *Comm.* 2 (CSEL 18, p. 154 Scheps).

¹³¹ B. Vollmann, *Art. Priscillianus*, PW Suppl. 14, Stuttgart, 1974, p. 531-535.

¹³² Iren., *Haer.* 3, 3, 1 (FC 8/3, p. 28,18s. Brox): „*Valde enim perfectos et irreprehensibiles in omnibus eos volebant esse et successores relinquebant*”.

¹³³ „*Dominus palam edixit, sine ulla significatione alicuius taciti sacramenti; ipse praeceperat si quid in tenebris et in abscondito audissent, in luce et in tectis praedicarent*.” (Tert., *Praescr.* 26, 1 [FC 42, p. 28 Schleyer]).

¹³⁴ De asemenea, Elisei trebuie considerat successor al lui Ilie. (Kany, *Art. Jünger* [nota 3], p. 279; A.M. Javierre, *El tema literario de la sucesion en el judaismo, helenismo y*

asemenea, din școlile filosofilor.¹³⁵ Rabinii au format linii regulate, adesea prin succesiunea către gineri.

Un exemplu remarcabil al acestei funcții de ucenicie este fratele Domnului, Iacov. Faptul că ucenicia sa l-a predestinat să fie succesorul lui Hristos poate fi urmărit prin întreaga literatură creștină antică.

El nu aparținea celor „doisprezece”, ci „apostolilor”¹³⁶, sau cercului mai larg de discipoli ai lui Iisus.¹³⁷ Se pare, în orice caz, că el deținea o astfel de funcție care poate fi reconstituită doar din tradițiile evreiești-creștine sau din dovezi circumstanțiale¹³⁸. Pavel îl numește primul dintre „cei trei stâlpi”, înaintea de Petru și Ioan¹³⁹. Clement din Alexandria îl vede ca primul care a fost enumerat (înaintea lui Ioan și Petru) căruia Domnul i-a dat „cunoaștere/gnoză” după Înălțare.¹⁴⁰ Din nou, Clement îl numește primul episcop al Ierusalimului.¹⁴¹ Toate aceste texte îl plasează pe primul loc al așa-numiților 70 sau 72 de discipoli. Conform scrierilor Pseudo-Clementinilor, el a fost plasat pe scaunul lui Hristos¹⁴² și a preluat slujirea Bisericii.¹⁴³

Scrierile apocrife sunt de acord în aprecierea lui Iacov. În Evanghelia lui Toma, discipolii îl întreabă pe Domnul care „devine mare peste ei”, iar răspunsul este că ei ar trebui „să meargă la Iacov cel drept pentru care sunt făcute cerul și pământul”.¹⁴⁴

---

cristianismo primitivo. Prolegómenos para el estudio de la sucesion apostolica. Carta-prefacio de M.L. Cerfaux, Bibliotheca theologica Salesiana Series 1: Fontes, vol. 1, Zürich, 1963, p. 240-245.

¹³⁵ Kany, *Art. Jünger* (see note 3), p. 270 und 275; Javierre, El tema (see note 135), p. 66–86.

¹³⁶ Gal 1:19.

¹³⁷ Eus., *H.e.* 1, 12, 4s. (GCS Eusebius 2, 1, p. 81 Schwartz/Mommsen/Winkelmann).

¹³⁸ E. Bammel, *Jesu Nachfolger. Nachfolgeüberlieferungen in der Zeit des frühen Christentums*, Studia Delitzschiana, Dritte Folge 1, Heidelberg 1988, p. 31-51; în T. Zahn, *Apostel und Apostelschüler in der Provinz Asien. Brüder und Vettern Jesu*, FGK 6, Leipzig, 1900, p. 225-363. Von Campenhausen argumentează împotriva istoricității unui asemenea „caliphate”: H. von Campenhausen, *Aus der Frühzeit des Christentums. Studien zur Kirchengeschichte des ersten und zweiten Jahrhunderts*, Tübingen, 1963, p. 135-151.

¹³⁹ Gal 2:9.

¹⁴⁰ Clem. Alex., *Hyp. frg.* 13 (GCS Clemens Alexalexandrinus 3, p. 199 Stählin) = Eus., *H.e.* 2, 1, 4f.

¹⁴¹ Clem. Alex., *Hyp. frg.* 10 (GCS Clemens Alexalexandrinus 3, p. 198 Stählin) = Eus., *H.e.* 2, 1, 3.

¹⁴² PsClem., *Rom. hom.* 3, 60, 1 (GCS Pseudoclementinen 13, 78 Rehm/Paschke).

¹⁴³ Hegesipp: Eus., *H.e.* 2, 23, 4 (GCS Eusebius 2/1, p. 166 Schwartz/Mommsen/Winkelmann). Este posibil ca titlul de apostol să fi fost introdus de Eusebiu.

¹⁴⁴ NHC II, 2, Logion 12 (B. Layton, „The Gospel according to Thomas”, în A. Böhlig [ed.], *Nag Hammadi Codices*, 2, 2/7, 1. Gospel according to Thomas; gospel according to Philip, Hypostasis of the Archons, and indexes, NHS 20, Leiden, 1989, p. 58, și J. Schröter/H.-

Deși nu se menționează că această succesiune a fost continuată de alți membri ai familiei lui Iisus, conform lui Eusebius, un văr al lui Iisus pe nume Simeon a devenit șeful congregației după cucerirea Ierusalimului de către romani.¹⁴⁵

Și se spune că, chiar în secolul al treilea, membrii familiei lui Iisus au luat poziții de conducere în mai multe congregații.¹⁴⁶

Se pune întrebarea, desigur, dacă părinții nu ar fi trebuit să vadă în ucenicul Petru succesorul lui Hristos. Dar Părinții se uită în diferite maniere la Petru.¹⁴⁷ Numele său se află în fruntea majorității listelor de apostoli. În cele mai multe cazuri, prima apariție a Celui înviat i se atribuie lui în locul Mariei Magdalena sau discipolilor de pe drumul către Emaus. În plus, „cuvântul stâncii, pe care Domnul vrea să-și construiască Biserica”¹⁴⁸, a sporit autoritatea discipolului. Dar el nu este considerat nicăieri un succesori al lui Iisus. Acest lucru se datorează probabil faptului că nu există loc în curentul principal al doctrinei creștine pentru o astfel de idee.

Hristos însuși a împiedicat succesiunea sa de către persoane concrete cu promisiunea prezenței sale: „Sunt mereu cu voi până la sfârșitul veacului.”¹⁴⁹. Deci Petru a fost mai degrabă văzut ca înlocuitorul lui Hristos. Cel puțin, de la Ambrozie din Milano (339-397 d.Hr.), înlocuirea sa este aplicată conceptual ca „vicarius” lui Petru¹⁵⁰. Mai târziu, pentru prima dată la Sinodul roman din 495, un episcop roman, un papa, va fi numit „vicarius Christi”¹⁵¹.

3.5. Întemeietori de Biserici

După cum am văzut, niciunii dintre discipoli nu au putut deveni „succesori” ai lui Iisus, în sensul de a-I lua locul, dar Părinții au văzut în ei scopul întemeierii Bisericilor concrete. Trimiterea de către Iisus a apostolilor și ucenicilor săi ca misionari pentru Israel¹⁵² și – după Paști – către toate popoarele „până la sfârșitul lumii”¹⁵³ a condus, de la Faptele Apostolilor încoace, la imaginea unui triumf rapid al creștinismului.

G. Bethge, „Das Evangelium nach Thomas (NHC II, 2)”, în *Nag Hammadi Deutsch* [nota 110], p. 163).

¹⁴⁵ Eus., *H.e.* 3, 11 (GCS Eusebius 2/1, p. 226-228 Schwartz/Mommsen/Winkelman).

¹⁴⁶ T. Zahn, *Apostel* (nota 139), p. 295s.

¹⁴⁷ Bammel, *Jesu Nachfolger* (vezi nota 139), p. 52-60, și C. Grappe, *Images de Pierre aux deux premiers siècles*, Etudes d'histoire et de philosophie religieuses 75, Paris 1993.

¹⁴⁸ Mt 16:18s.

¹⁴⁹ Mt 28:20.

¹⁵⁰ Ambr., *In Lc.* 10, 175 (CChr.SL 14, p. 397 Adriaen).

¹⁵¹ Coll. *Avell.*, 103, 30 (CSEL 35, 1, p. 487 Guenther) = Gelas., *Ep.* 30, 15 (1, p. 447 Thiel); cf. M. Maccarrone, *Vicarius Christi. Storia del titolo papale*, Lateranum, NS 18, 1, 4, Rom, 1953.

¹⁵² Mc 6:7-30; Mt 10:5; Lc 10:1 etc.

¹⁵³ Mt 28:19 și FA 1:8.

Care e scopul faptului de a fi discipol? – o perspectivă creștină antică

Părinții i-au văzut pe apostoli ca „sare a pământului”¹⁵⁴ și „lumină a lumii”¹⁵⁵ și ca primii preoți¹⁵⁶ ai lui Hristos și i-au văzut pe ei și pe discipolii lor răspândindu-se nu numai în *orbis romanus*¹⁵⁷, ci în toată lumea oriunde¹⁵⁸ mergeau pentru construirea de case pentru Dumnezeu.¹⁵⁹ Sarcina lor era de a schimba oamenii în bine, astfel încât Biserica să se extindă până la capătul lumii și bisericile să poată fi numite „fiice ale apostolilor – filiae apostolorum”¹⁶⁰. Din nou și din nou, Părinții au găsit noi metafore pentru extinderea misiunii ucenicilor. Așa cum viermele pătrunde pământul, a spus Ieronim, așa și „sermo apostolicus”¹⁶¹ pătrunde în țările lumii. Și Hermas (autor necunoscut, aproximativ 150 d.Hr.) i-a auzit pe discipoli predicând chiar și în tărâmul morților.¹⁶²

Dar trebuie să fim atenți, pentru că istoricul german al Bisericii Adolf von Harnack (1851-1930) a arătat în istoria sa monumentală a răspândirii creștinismului că doar câteva mesaje despre misiunea din prima generație într-o oarecare măsură pot pretinde fiabilitate, în special din Faptele Apostolilor și alte pasaje împrăștiate ale primelor scrieri.¹⁶³

De la sfârșitul secolului al II-lea, contrafacerea și pseudoepigrafa în numele apostolilor au prins viață. Dacă cerem motive pentru aceasta, este posibil să fi fost dorința unor materiale de lectură novelistică în rândul creștinilor sau dorința de credibilitate apostolică în tratarea ereziilor.¹⁶⁴ Este sigur că, încă din secolul al II-lea,

---

¹⁵⁴ Mt 5:13, exegează, de exemplu, Chromat. Aquil., *In Mt. tract.* 4, 1, 1-5, 1, 1 (CChr.SL 9, p. 402-405 Bulhart et al.).

¹⁵⁵ Mt 5:14, exegează la Or., *In Joh.* 1, 25s., 162-180 (GCS Origenes 4, p. 31-33 Preuschen).

¹⁵⁶ Gaudent., *Serm.* 2, 31 (CSEL 68, p. 31 Glück).

¹⁵⁷ Pseudo Hegesipp, *Hist.* 2, 9, 1 (CSEL 66,1, p. 155 Ussani).

¹⁵⁸ Aristid., *Apol.* 15, 2 (p. 23 Geffcken); Tert., *Apol.* 21, 25 (FC 62, p. 168 Georges): *Discipuli uero diffuse per orbem ex praecepto magistri dei peruerunt*; similar Hieron., *In Jes.* 12,42 (CChr.SL 73A, p. 483 Adriaen/Morin); Aug., *En. in Ps.* 126, 9 (PL 40, p. 1864 Migne).

¹⁵⁹ Hilar., *In Ps.* 14, 3 (CSEL 22, p. 85s. Zingerle): *et deinceps apostoli plurima tabernacula condiderunt et per omnes orbes terrarum partes, quacumque adiri potest, quin etiam ex Oceani insulis habitations deo plurimas parauerunt.*

¹⁶⁰ Aug., *En. in Ps.* 44, 23 (CChr.SL 38, p. 510 Dekkers/Fraipont).

¹⁶¹ Hier., *In Jes.* 12, 41 (CChr.SL 73A, p. 472 Adriaen/Morin).

¹⁶² Herm., *Sim.* 9, 16, 5-7 (SUC 3, p. 230-232 Leutzsch).

¹⁶³ A. von Harnack, *Die Mission und Ausbreitung des Christentums in den ersten drei Jahrhunderten, vierte verbesserte und vermehrte Auflage mit elf Karten*, Bd. 1: Die Mission in Wort und Tat, Leipzig, 1924, p. 108.

¹⁶⁴ *Neutestamentliche Apokryphen in deutscher Übersetzung*, hg. v. W. Schneemelcher, sechste Auflage der v. E. Hennecke begründeten Sammlung, Bd 2: Apostolisches und Verwandtes, Tübingen, 1997, și W. Speyer, *Die literarische Fälschung im heidnischen und*

au apărut legende specifice, că apostolii ar fi decisi după învierea lui Hristos sau după Rusalii, cine și în ce țară ar trebui să facă misiunea creștină.¹⁶⁵

De exemplu, potrivit Faptelor lui Andrei și Matei, Matei a fost trimis în țara mâncătorilor de oameni¹⁶⁶, Toma – după Eusebiu – în Parthien¹⁶⁷ sau – urmând Faptelor lui Toma – în India.¹⁶⁸

Aceste narațiuni despre activitățile de plantare de biserici ale discipolilor nu sunt doar despre misiune¹⁶⁹, ci mai mult despre rezultatul misiunii, și anume bisericile deja stabilite, care își sărbătoresc originea în figura fondatorului lor.¹⁷⁰

De exemplu, Tertulian amintește de biserici unde apostolii înșiși au învățat. „Ei bine, atunci, ...treceți prin bisericile apostolice unde chiar și scaunele apostolilor își desemnează președinția în locul lor, în care sunt citite chiar și scrisorile lor adevărate, care fac auzită vocea fiecăruia dintre ei și le aduc în minte fețele.”¹⁷¹

Dar ce fac bisericile care nu se pot referi la un discipol atât de proeminent pentru întemeierea lor? Le place să se refere cel puțin la studenții unor astfel de figuri proeminente sau la episcopi, care au fost numiți de aceștia. Astfel, Eusebiu al bisericii din Smirna relatează că Policarp a fost făcut episcop de slujitorii Domnului.¹⁷² Se menționează cu bucurie unul dintre cei 70 sau 72 de discipoli ai Domnului, despre care

---

christlichen Altertum = HAW 1,2, München, 1971, și N. Brox, *Falsche Verfasserangaben. Zur Erklärung der frühchristlichen Pseudepigraphie*, Stuttgarter Bibelstudien 79, Stuttgart, 1975.

¹⁶⁵ E. Junod și J.-D. Kaestli/F. Bovon et al., *Les Actes apocryphes des apôtres*, Genf, 1981, p. 233-264.

¹⁶⁶ *Act. Andr. et Matth.* 1 (Acta Apostolorum Apocrypha, post C. Tischendorf denuo ediderunt R.A. Lipsius/M. Bonnet, partis alterius, volumen prius, Leipzig, 1898, p. 65s.): „Oamenii din acel oraș nu au mâncat pâine sau au băut vin, au mâncat trupuri de oameni și și-au băut sângele”.

¹⁶⁷ Eus., *H.e.* 1, 3, 1 (GCS Eusebius 2,1, p. 188 Schwartz/Mommsen/Winkelmann).

¹⁶⁸ *Nach Act. Thom.* 1 (AAA, Acta Apostolorum Apocrypha, post C. Tischendorf denuo ediderunt R.A. Lipsius/M. Bonnet, partis alterius, volumen alterum: Acta Philippi et Acta Thomae accedunt Acta Barnabae, editit M. Bonnet, Leipzig 1903, p. 100).

¹⁶⁹ *Hi fuerunt Christi discipuli, praedicatores fidei et doctores gentium, qui cum omnes unum sint, singuli tamen eorum propriis certisque locis in mundo ad praedicandum sortes proprias acceperunt* (Isid. Hisp., *Ort. et obit.* 80, 1 (PL 83, p. 154A).

¹⁷⁰ Pentru mai multe detalii: W. Speyer, *Art. Gründer*, RAC 12, Stuttgart, 1983, p. 1145s.

¹⁷¹ Tert., *Praescr.* 36, 1 (FC 42, p. 304 Schleyer). Sunt biserici „*apud quas ipsae adhuc cathedrae apostolorum suis locis president*”.

¹⁷² Eus., *H.e.* 3, 36, 1 (GCS Eusebius 2,1, p. 274s. Schwartz/Mommsen/Winkelmann): „...et florebat ex apostolorum discipulis Polycarpus Smyrnaeroum ecclesiae episcopus...”

se spune că a fondat adunarea și l-a consacrat pe primul episcop sau care a plantat clădirea bisericii locale.¹⁷³

Un exemplu viu este catalogul discipolilor care provine de la sfârșitul secolului al VIII-lea sau al IX-lea, sub aparența autorului Dorotheus al Tirului¹⁷⁴ din secolul al IV-lea. Catalogul care enumeră nu mai puțin de 22 de episcopi bizantini pare să fi fost creat special în scopul emiterii episcopului Stachys ca ucenici ai Domnului, însărcinați de primul apostol Andrei, care a fost primul episcop al Constantinopolului. Cu această succesiune, demnitatea episcopală devenită între timp semnificativă trebuia să fie acordată cu demnitate apostolică pe care multe biserici din Est ar putea să o invoce.¹⁷⁵

Alexandria – un alt caz – vede în evanghelistul Marcu unul dintre cei 70 sau 72 de ucenici și primul episcop propriu.¹⁷⁶

Un alt caz tipic este istoria lui Tadeu, care este numărat între cei Doisprezece sau de către alții între cei 70 sau 72 de discipoli. În jurul anului 300 d.Hr., cercurile din Edessa au format probabil legenda despre el că fusese trimis de Iisus personal regelui Abgar din Edessa. Acolo l-a vindecat pe rege și a predicat poporului despre creștinism.¹⁷⁷

Legenda siriană extinsă¹⁷⁸ stă la baza unei alte versiuni în limba armeană.¹⁷⁹ În această versiune, Tadeu părăsește Edessa pentru a evangheliza „Răsăritul”. Astfel, Tadeu devine pentru armeni un întemeietor al bisericii lor.

---

¹⁷³ Un rezumat e oferit de către T. Schermann, *Prophetarum vitae fabulosae. Indices apostolorum discipulorumque domini Dorotheo, Epiphanio, Hippolyto aliisque vindicate*, TU 31,3, Leipzig, 1907, p. 321-349.

¹⁷⁴ Pseudo-Dorotheos, *Synopsis de vita et morte prophetarum, apostolorum et discipulorum domini* (PG 10, p. 953-958 la p. 131-160 Schermann; și Schermann, *Prophetarum vitae* (vezi nota 174), p. 144-153, 174-198.

¹⁷⁵ Schermann, *Propheten* (vezi nota 174), p. 174-188; F. Dvornik, *The Idea of Apostolicity in Byzantium and the Legend of the Apostle Andrew*, *Dumbarton Oaks Studies* 4, Cambridge, MA, 1958.

¹⁷⁶ Eus., *H.e.* 2, 16, 1, 24 (GCS Eusebius 2,1, p. 140. 174 Schwartz/Mommsen/Winkelmann); cf. *Histor. Patr. Alex.* (PO 1/2: *History of the Patriarchs of the Coptic Church of Alexandria* [S. Mark to Benjamin I.], arabischer Text, hg., übersetzt u. kommentiert v. B. Evetts. Sawirus ibn al-Muqaffa (Bischof von el-Ashmunein), Paris, 1907, p. 135-148.

¹⁷⁷ Eus., *H.e.* 1, 12 și 1, 13, 1-22 (GCS Eusebius 2,1, p. 80-82, 83-97 Schwartz/Mommsen/Winkelmann) și FC 45, p. 102-113 Illert.

¹⁷⁸ Ed. G. Phillips, *The Doctrine of Addai, the Apostle*, acum editată pentru întâia oară într-o formă completă în originalul siriac cu o traducere engleză și note, Londra, 1876, și în germană în M. Illert, *Doctrina Addai, De Imagine Edessena/Die Abgarlegende. Das Christusbild von Edessa, übersetzt und eingeleitet*, FC 45, Turnhout, 2007.

¹⁷⁹ BHO 9; secolul V.

3.6. Creștini exemplari

Faptul că discipolii lui Iisus sunt interpretați ca prototipuri pentru ceea ce înseamnă a fi creștin este deja implicat în auto-desemnarea creștinilor ca discipoli.¹⁸⁰ Autorii creștini antici leagă discipolii de idei care îi fac exemplari. Din nou, amestecul este vizibil. Căci exemplaritatea discipolului este hrănită atât de ideea vieții apostolice, cât și de terminologia uceniciei.¹⁸¹

Ciprian din Cartagina (aproximativ 200/210-258 d.Hr.), de ex. referitor la creștinii care au devenit slabi în persecuție, ne amintește de exemplul apostolilor care sunt liberi de toate comorile lumesti și pregătiți să sufere¹⁸², și în alte părți recomandă „unicitatea (unianimitas)” discipolilor (discipuli)¹⁸³ la imitație.¹⁸⁴

Pentru Grigorie de Nazianz (aproximativ 329-390 d.Hr.), discipolii sunt exemple de smerenie creștină, pentru că se dăruiesc voinței stăpânului lor și nu se plâng dacă el îi favorizează îndeosebi pe vreunul dintre ei.¹⁸⁵

Episcopului Constantinopolului, Ioan Gură de Aur (aproximativ 350-407 d.Hr.), îi place să se refere deseori la exemplele discipolilor din preajma Paștelui și la Pavel.¹⁸⁶ El își imaginează cât de edificator ar fi să știm mai multe despre viața de zi cu zi a apostolilor¹⁸⁷ și cum acest lucru ne-ar întări voința de bine. Ucenicii Domnului servesc drept „typos”, ce păstrează arhetipul.¹⁸⁸

Întotdeauna virtuțile individuale sunt necesare în prezent și sunt transpuse înapoi în figurile primului ucenic. Această abordare poate fi văzută: Astfel, ideea din Ioan 13:35 este chiar întărită: „Dacă ai iubirea, ești apostolul lui Hristos”, pentru că ai „minte ucenicilor”.¹⁸⁹ Urmează alte exemple: Unul trebuie să admire și să imite sinceritatea discipolilor care raportează fidel dezavantajele pe care le suferă din cauza Evangheliei.¹⁹⁰

---

¹⁸⁰ Kany, *Art. Jünger* (nota 3), p. 302.

¹⁸¹ Vezi Kany, *Art. Jünger* (nota 3), p. 313.

¹⁸² Cypr., *Laps.* 11 (Chr.SL 3, p. 226s. Weber/Bénévot).

¹⁸³ Mt 18:19.

¹⁸⁴ Cypr., *Unit.* 12 (Chr.SL 3, p. 257s. Weber/Bénévot).

¹⁸⁵ Gr.Naz., Or. 32, 18s. (SC 318, p. 122-126 Moreeschini/Gallay).

¹⁸⁶ Cf. Heiser, *Paulusinszenierung* (nota 57), p. 10-19, 25-28, 230-562.

¹⁸⁷ Chrys., *In Philem. arg.* (PG 62, p. 702s.).

¹⁸⁸ Chrys., *In Phil. hom.* 13, 3 (PG 62, p. 273) și M.M. Mitchell, „The archetypal image”, *The Journal of Religion*, vol. 75, 1995, p. 15-43, și *The heavenly trumpet. John Chrysostom and the Art of Pauline Interpretation*, HUT 40, Tübingen, 2000, p. 361; Heiser, *Paulusinszenierung* (nota 57), p. 555-561.

¹⁸⁹ Chrys., *In Act. princ.* 2, 3 (PG 51, p. 82); similar în ceea ce privește clementa creștină: *In Joh. hom.* 60, 4 (PG 59, p. 332).

¹⁹⁰ Chrys., *In Mt. hom.* 85, 1 (PG 58, p. 757).

Ambrosiaster (aproximativ 370 d.Hr. la Roma) se deplasează între modelul istoric și teologia apostolică¹⁹¹: Așa cum Dumnezeu l-a trimis pe Hristos – afirmă el –, așa Hristos ne trimite apostolii ca învățători, astfel încât oamenii să devină imitatorii lor pentru că nu pot fi imitatorii lui.¹⁹²

Potrivit lui Augustin (354–430 d.Hr.), scopul ucenicilor este de a exemplifica ceea ce le-a spus Iisus, dar, de fapt, Iisus ne-a spus cu adevărat și nouă celor de mai târziu, tot ce le-a spus ucenicilor.¹⁹³ Părinții nu sunt preocupați niciodată de o eroizare a primei ucenicii, ci de o actualizare a presupusei situații originare. Și acest lucru își are efectul în biserica de astăzi. Augustin spune mângâietor: Când discipolii pe drumul spre Emaus au pierdut orice speranță și credință, ei, ca și noi, au rătăcit nebănuind ca morți cu Cel viu, da, cu Viața însăși, pentru că viața nu era încă în inimile lor.¹⁹⁴

3.7. Exemplu de vieți ascetice

Aspectul creștinismului lor perfect, care apare deja în perspectiva înțelegerii discipolilor ca modele, își dezvăluie cel mai izbitor efect în scopul tipic istoric cel mai târziu dezvoltat al interpretării discipolilor în scopuri ascetico-monahale.

Evangheliile au văzut arhetipul Bisericii nu în urmașii stabili ai lui Iisus, ci în cercul ucenicilor. Prin urmare, teologia palestiniană și siriană i-a găsit pe adevărații adepți ai lui Iisus în asceza rătăcitoare¹⁹⁵.

Ideea „vieții apostolice”¹⁹⁶ modelează puternic dezvoltarea ascezei.¹⁹⁷ Și aici este vorba în mod clar mai mult despre ucenicia radicală a discipolilor decât despre „normele catolice timpurii”¹⁹⁸ de slujire, succesiune și tradiție.

În cursul secolului al IV-lea, monopolul asupra acestei „vieți apostolice” este revendicat aproape exclusiv de asceți.¹⁹⁹ Și se poate vedea aici cât de puternic i-a

---

¹⁹¹ Heiser, *Paulusinszenierung* (vezi nota 57), p. 47-52, 527-555, arată că o imitație umană directă a lui Hristos e imposibilă pentru Părinți din cauza doctrinei celor două naturi în Hristos. De aceea, îndeosebi Hrisostom citează exemple omenești realizabile pentru imitație.

¹⁹² Ambrosiaster, *In 1Cor.* 11, 1 (CSEL 81, 2, p. 119 Vogels).

¹⁹³ Aug., *Serm.* 129, 2 (PL 38, p. 721).

¹⁹⁴ Aug., *Serm.* 235, 3 (C. Lambot, „Le sermon CCXXXV de Saint Augustin pour un lundi Pâques”, în *RevBen* 67, 1957, p. [129-140] 139).

¹⁹⁵ Aici, probabil, este originea ascetismului creștin: G. Kretschmar, „Ein Beitrag zur Frage nach dem Ursprung frühchristlichen Askese. D. Dr. Hans Freiherr von Campenhausen zum 60. Geburtstag”, în *ZThK* 61, 1964, p. 27-67 = idem, în K.S. Frank (Ed.), *Askese und Mönchtum in der Alten Kirche*, WdF 409, Darmstadt, 1975, p. 129-180).

¹⁹⁶ Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 313.

¹⁹⁷ Kany, *Art. Jünger* (vezi nota 3), p. 307s.

¹⁹⁸ Cf. A. Heiser, *Art. „Frühkatholizismus”*, în *Evangelisches Lexikon für Theologie und Gemeinde. Neuauflage*, hg. v. H. Hempelmann/U. Swarat in Verbindung mit R. Gebauer/W. Heinrichs/C. Raedel/P. Zimmerling, Bd. 2: F–K, Holzgerlingen, 2019, p. 246f.

influențat ideea uceniciei radicale a discipolilor lui Iisus atunci când ne uităm la etapele proeminente ale dezvoltării ascetismului.

Teologul alexandrin Atanasie (aproximativ 300-373 d.Hr.) justifică decizia pentru ascetism a celebrului Antonie prin citatul de la Mt 4:20: „Imediat și-au părăsit plasele și l-au urmat” și „Iată, am părăsit toate lucrurile, și te-am urmat. Ce ni se dă?” (Mt 19:27).²⁰⁰

Ascetul Ammonius din Egipt combină succesiunea și imitarea celor vechi care l-au urmat pe Iisus fără a blama. El nu găsește această ucenicie radicală în structurile ecleziastice din zilele sale. Așa că și-a amputat urechea stângă și chiar a amenințat că-și smulge limba pentru a nu deveni preot sau chiar episcop.²⁰¹

Accentul este pus pe duritatea uceniciei. Vasile din Cezareea a atras greutatea uceniciei (Mt 16:24) în viața călugărilor: „Atunci Iisus le-a spus ucenicilor săi: Oare cine mă va urma, nu se va lepăda de sine și își va lua crucea asupra sa și mă va urma?”²⁰².

Relatările despre viața unor astfel de figuri remarcabile prezintă imitația lor ca și cum călugării ar fi păstrat aceeași sfințenie ca și apostolii²⁰³, deși este adesea inclusă imaginea apostolică a Faptelor apostolice apocrife.²⁰⁴ Atanasie știe că Amun a mers pe lac ca Petru.²⁰⁵ Devine un atribut special să fii numit „cu adevărat apostol”. Deci Martin de Tours (aproximativ 316/317–397), după ce a înviat un mort la viață, este lăudat ca „vere apostolicus”.²⁰⁶ Pentru Rufin, călugării care fac minuni sunt „apostoli ai timpului nostru”.²⁰⁷

Putem vedea întotdeauna același efect în scopurile ascetico-monahale ale uceniciei primilor discipoli: ucenicia ucenicilor lui Iisus este citită într-un context în care bărbații și femeile „angelice” sunt venerați. Astfel, mai ales printre Părinții celui de-al patrulea secol – deși ei înșiși sunt inconștienți – există o încurcătură hermeneutică. Ucenicii

---

¹⁹⁹ Heiser, *Paulusinszenierung* (nota 57), p. 289-297, și P. Nagel, *Die Motivierung der Askese in der alten Kirchen und der Ursprung des Mönchtums*, TU 95, Berlin 1966, care susține „angelikòs bíos” pentru o anume „magic formula” din secolul al 4-lea (p. 48).

²⁰⁰ Athan., *Vit. Anton.* 2, 2-5 (FC 69, p. 110-114 Gemeinhardt).

²⁰¹ A. Sterk, *Renouncing the World, yet leading the Church. The monk-bishop in late antiquity*, Cambridge, MA, 2004, p. 1-3.

²⁰² Bas., *Reg. fus. tract.* 8 (PG 31, p. 933-937).

²⁰³ Frank, K.S., *Angelikòs bíos. Begriffsanalytische und begriffsgeschichtliche Untersuchung zum "engelgleichen Leben" im frühen Mönchtum*, Beiträge zur Geschichte des alten Mönchtums und des Benediktinertums 26, Münster 1964; Kany, *Art. Jünger* (see note 4), p. 307 und Heiser, *Paulusinszenierung* (vezi nota 57), p. 555-561.

²⁰⁴ Frank, *Angelikòs bíos* (vezi nota 204), p. 179-182 și idem, *Vita apostolica*, în ZKG 82, 1971, p. (145–166) 154.

²⁰⁵ Athan., *Vit. Anton.* 60, 9 (FC 69, p. 244 Gemeinhardt).

²⁰⁶ Sulp. Sever., *Vit. Mart.* 7, 7 (SC 134, p. 268).

²⁰⁷ Eus., *H.e.* 11, 4 (GCS Eusebius 2, 2, p. 1008): *...et puella sana una... iacebat ad pedes nostri temporibus apostolorum.*

Evangelheliilor și ai Faptelor Apostolilor sunt descriși ca asceți de acest fel, care se găsesc în cadrele monahale antice târzii. Și, în același timp, discipolii din primul secol sunt așezați în hainele ascetice ale secolului al IV-lea și sunt prezentați ca asceți biblici deja.²⁰⁸ Scopul este reconectarea vieții ascetice prezente cu Scripturile.

Discipolul lui Hrisostom, Nilus din Ancyra (mort în jurul anului 430), înțelege că viața monahală începe cu apostolii²⁰⁹. Descrierea discipolilor și a călugărilor coincide în viziunea lui Nilus și sunt realizate cu aceiași termeni. Idealul monahal de la începutul secolului al V-lea este reprojctat în textele biblice din primul secol.²¹⁰

De asemenea, în regulile monahale, modul de viață ascetic al primilor discipoli devine un model pentru ucenicia ulterioară. Așa-numita primă regulă²¹¹ a lui Augustin îi insuflă pe călugări să aspire la vita apostolica. În *Regula magistri*, „învățătorii” sunt considerați succesori ai „apostolilor” și lucrează fie ca episcopi în bisericile lui Hristos, fie ca stareți în școlile lui Hristos, adică mănăstirile²¹².

Prin atribuirea către stareți a numirii de „vicari ai lui Hristos”²¹³ și numirea călugărilor „ucenici”²¹⁴, Regula benedictină reasumă cercul de discipoli ai lui Iisus.²¹⁵

Concluzie

Dacă comparăm vechea perspectivă creștină asupra funcției primilor discipoli cu funcțiile uceniei, așa cum sunt reflectate în „chemarea la ucenicia transformatoare” de la Arusha, observăm o mulțime de asemănări, dar și diferențe. Desigur, Arusha nu a avut scopul de a copia modele antice de ucenicie, ci mai degrabă de a reînnoi creștinismul din miezul uceniei. În perspectiva autorilor creștini antici, ucenicia vizează transformarea. Trebuie subliniat faptul că aceștia observă o „transformare prin urmarea lui Iisus” a discipolilor care se întâmplă în viețuirea apropiată de Iisus, și mai puțin prin urmarea unui program sofisticat continuu.

Ucenicia conduce apoi la transformarea altora. Vechii autori creștini se concentrează pe evanghelizarea primilor ucenici prin cuvinte și fapte, prin predică, facere de minuni, prin scrierea amintirilor lor despre Iisus și în plantarea de biserici și în alte activități. Arusha a subliniat perspectiva globală în răspândirea Evangheliei. A

---

²⁰⁸ Vgl. Heiser, *Paulusinszenierung* (vezi nota 57), p. 560.

²⁰⁹ Nil. Anc., *De voluntaria paupertate ad Magnam* 21 (PG 79, p. 996).

²¹⁰ Nil. Anc., *Tractatus de monastica exercitatione* 4 [PG 79, p. 721]).

²¹¹ L. Verheijen, *La règle de saint Augustin*, Bd. 1: Tradition manuscrite, Bd. 2: Recherches historiques, Études augustiniennes, Paris 1967.

²¹² Cf. *La Règle du Maître*, Chap. 1-10, tome I, A. de Vogüé, SC 105, Paris 1964, p. 109-112).

²¹³ Reg. Ben. 2, 2 (CSEL 75, p. 21 Hanslik).

²¹⁴ Reg. Ben. 2, 5 (CSEL 75, p. 21 u.ö.).

²¹⁵ Kany, *Art. Jünger* (nota 3), p. 307s.

fost universal în ochii părinților bisericii și i-a condus și pe discipoli scopul de a nu crea noi grante și limite în această privință.

A devenit clar că vechii autori creștini i-au văzut pe discipoli în multe feluri în „modul lor de viață legat de Hristos”. Au avut contact personal cu Iisus, au fost trimiși de el ca apostoli și și-au însemnat în scris experiențele cu El. Unii părinți îl văd pe moștenitorul lui Iisus în Iacov și pe adjunctul său în Petru.

Această „viață legată de Hristos” reprezintă, de asemenea, problema centrală a părinților. Întrucât Iisus a fost Dumnezeu adevărat și om adevărat, este dificil să-l imităm direct. Dar primii discipoli erau doar oameni și astfel puteau fi imitați de alții. Părinții nu se concentrează pe scopul istoric al uceniciei, ci pe ucenicie în prezent, așa cum a spus Augustin: „...discipolii pe drumul spre Emaus își pierduseră orice speranță și credință, ei, ca și noi, rătăceau nebănuind ca morți cu Cei viu, da, cu Viața însăși, căci viața nu era încă în inimile lor”.²¹⁶

Primii discipoli sunt priviți de autorii creștini antici ca asceți trăind „viața îngerilor”. Ei au folosit această lume „fără să abuzeze de ea” (1Cor 7:31). Nu aveau în vedere exploatarea capitalistă a resurselor, dar erau siguri că modul de viață ascetic era „modul de viață legat de Hristos” și capabil „să păstreze creația lui Dumnezeu”. Părinții subliniază că primii discipoli „au urmat calea crucii” în ucenia lor, în suferință, în smerenie și chiar în consecința supremă a morții de dragul lui Hristos. Părinții știau, iarăși, că o astfel de ucenicie poate fi modelată numai în lumina învierii care strălucește deja în prezent. Părinții au văzut un concept de „slujire a conducătorilor” în multe dintre activitățile discipolilor. Ei sunt văzuți ca transmițători ai învățaturii lui Iisus, ca întemeietori de biserică și ca slujind prin „modul lor de viață legat de Hristos” exemplar.

Pe lângă similitudinile dintre atunci și acum, există diferențe. „Ținerea împreună ca discipoli” nu este subliniată ca o caracteristică a primilor discipoli. Părinții pun mai mult accent pe figuri proeminente individuale, nu pe „Corul Apostolilor”. De asemenea, sărbătorirea închinării și angajarea pașnică în Duhul Sfânt nu sunt subliniate de Părinți ca o calitate tipică a uceniciei. Cea mai mare diferență constă în viziunea discipolilor în „dialogul cu alte credințe”. Nu este neobișnuit ca „discipolii” să fie folosiți de Părinți pentru a-și fundamenta propriile lor idei de predare. Luptele cu ereticii și păgânii nu au multe dintre caracteristicile unui „dialog cu respect”.

Nu în ultimul rând, autorii creștini antici sunt siguri că „ucenia transformatoare” a primilor discipoli a fost modelată de interacțiunea personală directă cu Iisus. După învierea și înălțarea lui Iisus, Părinții Bisericii și noi înșine ne aflăm într-o situație istorică diferită de cea a primilor ucenici. Comunicarea personală directă cu Iisus nu mai este posibilă. Dar suntem chemați de Iisus Hristos să ne rugăm singurului Dumnezeu, Dumnezeu dreptății, al iubirii și al harului, pentru că este imposibil să urmărim chemarea la transformare urmând doar propria putere.

---

²¹⁶ Aug., *Serm.* 235, 3 (C. Lambot, *Le sermon* [vezi nota 195], p. 139).